

Svätec a jeho funkcie v spoločnosti [Svetac i njegove funkcije u društvu], 2 sv., ur. Rastislav Kožiak i Jaroslav Nemeš, Chronos, Bratislava 2006., 446 str. i 332 str.

Svätec a jeho funkcie v spoločnosti djelo je u dva sveska koje sadrži studije stručnjaka različitih znanstvenih disciplina, koji dolaze s raznih institucija. Njih je spojila dobrovoljna građanska udruga koja se naziva Centrom za kršćanske studije (*Centrum pre štúdium kresťanstva*). Taj je centar osnovan po uzoru na slične organizacije u inozemstvu, posebice u Češkoj i Poljskoj. Osim što organizira konferencije i druge akademske događaje, centar ima naglasak i na izdavačkoj djelatnosti objavljivanjem radova slovačkih autora ili prijevoda stranih tekstova na slovački jezik. Cilj je Centra postati jednom interdisciplinarnom i multidisciplinarnom istraživačkom institucijom (s naglaskom na arheologiju, povijest, filozofiju i religijske studije). U skladu s time, i ovo se izdanje sastoji od članaka koji se bave raznolikim temama i pristupima. Tako se razlikuju i kronološki i metodološki. Osim etabliranih znanstvenika, zborniku su svojim priložima pridonijeli i studenti diplomskih i poslijediplomskih studija s različitih odsjeka. Urednički posao podijeljen je između Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Matej Bel u Banskjoj Bystrici i Odsjeka za povijest Katoličkog sveučilišta u Ružomberoku. Tema je ovih svezaka važnost fenomena svetaca, točnije, odgovara na pitanje za što je zapravo važan svetac unutar društva, koje mu se uloge i funkcije mogu pripisati unutar pojedinog društva.

Prvi svezak počinje kratkim uvodom (sv. 1, 11-12), u kojem se objašnjava pojava ove publikacije te ukratko opisuje suradnja koja je vodila do gore spomenutog Centra za kršćanske studije. Dodatno se naglašavaju ciljevi ovih radova kao općeniti ciljevi Centra. Potom slijede članci – prvi svezak sadrži ukupno 27 studija, dok drugi svezak sadrži 22, ali bez uvodne studije na početku, jer oba sveska zajedno čine koherentnu cjelinu, iako se drugi svezak više usredotočuje na razdoblje novovjekovne povijesti. Posljednja studija (sv. 2, 323-332) posvećena je uspomeni na povjesničara i rimokatoličkog svećenika Jozefa Kútznika Šmálova (1912.-1982.), uključujući kratki uvod arheologa Michala Slivke o Kútznikovom radu na problematici sv. Stanislava. Zanimljivo je da se niti u prvom, niti u drugom svesku ne nalaze bibliografski popisi, iako same studije sadrže bilješke s bibliografskim unosima. Svaka studija počinje s kratkim abstraktom na engleskom jeziku, dok na kraju slijedi duži engleski sažetak.

Kako je već spomenuto, zbornik obrađuje širok tematski raspon problema, kojima pristupaju autori raznih znanstvenih disciplina. Primjerice, neke su studije fokusirane na crkvenu arhitekturu, kao rad *Kult svätcov a sakrálna architektúra* [Kultovi svetaca i crkvena arhitektura] Bibiane Pomfyove (sv. 1, 199-232). Drugi se bave liturgijom, kao rad Martina Hurbaniča *Liturgické procesie prosebnej povahy počas obliehaní Konštantínopolu v rokoch 626-1453 s osobitným zreteľom na avarské obliehanie Konštantínopolu v roku 626* [Liturgijske procesije suplikacijske prirode tijekom opsada Konstantinopola 626.-1453., s naglaskom na avarsko opsjeđanje Konstantinopola 626.] (sv. 1, 91-114). Zastupljene su i teme iz povijesti umjetnosti, kao *Téma a médium – poznámky k počiatkom obrazového kultu sv. Alžbety* [Tema i medij – opaske o počecima piktorijalnog kulta sv. Elizabete Ugarske] (sv. 1, 317-332) koje potpisuje Ivan Gerát, ili, primjerice, pristupi određenim kultovima, kao što je rad *Kult svätého Jána Nepomuckého na našom území* [Kult sv. Ivana Nepomuka na našem teritoriju] (sv. 1, 91-96) autorice Ivane Ronaiove. Autori ne dolaze samo s područje Slovačke, nekoliko je čeških predstavnika, od kojih bih izdvojila Jarmilu Bednařkovu s radom *Úloha svätce ve spoločnosti 5.-8. stoloť* [Uloga svetaca u društvu od 5. do 8. stoljeća] (sv. 1, 55-68), kao i poljskih, od kojih se ističe Anna Pobóg-Lenartowicz s radom *"Miracula" i ich wartoć historyczna na przykladzie średnowiecznych żywotów polskich* ["Miracula" i njihova povijesna važnost na primjeru srednjovjekovnih poljskih svetačkih životopisa (vitae)] (sv. 1, 187-196). Osim što pokrivaju veliki kronološki opseg, teme se dotiču i raznih geografskih područja. Ovdje se, kao primjer daljeg područja, navodi rad Viere Pawlikove-Vilhanove pod naslovom *Sväťci v dejinách kresťanstva na africkom kontinente. Príbeh*

ugandských mučenicov, 1885-1887 [Sveci i povijest kršćanstva u afričkom kontekstu. Priča o ugandskim mučenicima, 1885.-1887.] (sv. 2, 199-221).

Izabrane teme su uklopljene kako bi se predstavio način na koji su fenomen svetaca shvaćali različiti tipovi društava, kultura i povijesnih razdoblja. Takva selekcija osigurava široke mogućnosti za komparativan pristup tom kompleksnom problemu. Dodatno, interdisciplinarnost bi trebala osigurati kompleksnost jedne tako opsežne teme. *Svätec a jeho funkcie v spoločnosti* predstavlja zanimljiv doprinos problematici svetaca općenito i služi kao odlična polazišna točka za druga interdisciplinarna i kompleksna istraživanja.

Zuzana Orságová

Archaeology of Identity / Archäologie der Identität, ur. Walter Pohl i Mathias Mehofer, *Forschungen zur Geschichte des Mittelalters*, sv. 17, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien 2010., 325 str.

Sedamnaesti svezak edicije *Forschungen zur Geschichte des Mittelalters*, u kojoj se objavljuju zbornici interdisciplinarnih istraživanja srednjega vijeka, rezultat je međunarodne konferencije održane 2006. godine u Beču i posvećen je raznim aspektima ranosrednjovjekovnih identiteta, primarno u kontekstu arheologije. Ukupno 13 radova bavi se različitim područjima unutar navedene teme, od teorijskih i metodoloških pitanja, preko pojedinih etničkih skupina pa sve do problematike korištenja arheoloških nalaza u ideološkim i političkim konstrukcijama 19. i 20. stoljeća.

Nakon kratkog predgovora od strane oba urednika (7), slijedi rad Waltera Pohla *Archaeology of identity: introduction* (9-23), u kojemu autor daje uvod u glavnu temu zbornika raspravljajući o samome pojmu i konceptu identiteta, kao i etniciteta u kontekstu medievistike. Ističući njihovu mnogostrukost, fleksibilnost i kompleksnost, navodi deset različitih tipova skupina koje etnička imena mogu označavati, bilo da je riječ o samoidentifikaciji ili pak identifikaciji od strane promatrača izvan određene skupine. U tome svjetlu arheološko istraživanje (etničkih) identiteta Pohl smatra kompleksnijim od uobičajene identifikacije arheoloških kultura s etničkim skupinama, no svakako mogućim, primjerice u istraživanju uloge pojedinih grobnih nalaza kao aktivnih čimbenika u stvaranju i održavanju etniciteta.

Drugačije je pak stajalište Sebastiana Brathera, skeptičnog prema mogućnostima arheologije u istraživanju etničkih identiteta, koji u radu *Bestattungen und Identitäten – Gruppierungen innerhalb Frühmittelalterlichen Gesellschaften* (25-49) ističe različite aspekte i čimbenike osobnog, individualnog i kolektivnog identiteta. Pretpostavlja da se pri ukopima ne predstavlja samo jedna, nego više skupnih pripadnosti pokojnika, poput roda, srodstva, pripadnosti društvenom sloju, podrijetla i etniciteta, religije i dr., pri čemu mnoge reprezentacije izmiču arheologiji, jer su bile dio pogrebnih rituala. I dok arheološko proučavanje društvenog statusa pokojnika smatra mogućim, ostale aspekte vidi kao nesigurne i upitne s toga gledišta.

Sličnoga je pogleda i Philipp von Rummel. U kritičkome radu *Gotisch, barbarisch oder römisch? Methodologische Überlegungen zur ethnischen Interpretation von Kleidung* (51-77) bavi se prvenstveno pitanjem odjavnih predmeta u kontekstu kasne antike i odnosa stanovništva unutar i izvan Rimskoga Carstva. Smatra da samo na temelju ostataka materijalne kulture nije moguća etnička interpretacija i da se kategorije poput nošnje i etnije mogu pojmiti samo interdisciplinarno, kroz zajedničku arheološku i historiografsku diskusiju, jer arheologija sama nema mogućnosti razlučiti etnicitet od drugih mogućih izraza etniciteta.

S druge strane, Jörg Kleemann u radu pod naslovom *Frühmittelalterliche Bestattungen als Projektionen kontextueller Identitäten* (79-92) donosi analizu malog groblja Obermöllern blizu Leipziga u Njemačkoj, što ga zatim postavlja u širi regionalni kontekst i na temelju postavki o kulturnim modelima Franka Siegmunda raspravlja o kulturnoj i etničkoj pripadnosti po-